

en materiële tekortkomingen aan deze regelstelling vallen onder zijn verantwoordelijkheid. De weg die Elferink volgt leidt tot meer onduidelijkheid in de toch al weinig transparante situatie die volgt op het gebruik van normalisatienormen in wetgeving. In haar dissertatie beperkt zij zich tot normaanvullende verwijzingen met een dwingend karakter.¹ Dit wil zeggen dat de wettelijke regeling verplicht tot naleving van hetgeen in de normalisatienorm is gesteld. Andersoortige verwijzingen, zoals normspecificerende (waarbij een open rechtsnorm wordt ingekleurd) en facultatieve (waarbij de burger de keuze heeft tussen het naleven van hetgeen in de normalisatienorm is gesteld en iets anders) komen echter ook veel voor. Elferink heeft gekozen voor deze afbakening omdat juist de dwingende normaanvullende verwijzingen ingrijpen in de rechten en plichten van de adressanten. Ik denk echter dat ook de facultatieve verwijzingen, ook wel semi-dwingende verwijzingen genoemd, zeer veel invloed op de rechtspositie van betrokkenen hebben. Haar redenering leidt bovendien tot grote onzekerheid omtrent de status van normen waarnaar op een andere manier dan normaanvullend en dwingend wordt verwezen. Is de normalisatienorm niet meer algemeen verbindend indien de burger de keuze heeft de normalisatienorm na te leven? Hoe luidt het antwoord als de wetgever aan de naleving van de normalisatienorm door de burger een bewijsvermoeden verbindt? En hoe indien het volgen van de andere facultatieve nalevingsmogelijkheid extra lasten voor burger met zich meebrengt zoals het invoeren van een keuringsinstantie? Indien ik Elferink goed begrijp zouden deze verwijzingsvarianten steeds tot een andere (publiekrechtelijke) status van de normalisatienorm leiden. Maar de aanwezigheid van een keuzemogelijkheid in een wettelijk voorschrift, maakt deze toch ook niet minder verbindend? De dissertatie van Elferink heeft tot mijn vreugde de aandacht van de volksvertegenwoordigers getrokken en ook (juist) de problemen die ontstaan door de toepassing van normalisatienormen op de politieke agenda gebracht. De wetgever zou, zoals Elferink in haar opinie in het NJB aangaf, inderdaad keuzes dienen te maken, of – wat meer aansluit bij de feitelijke situatie – zijn reeds gemaakte keuzes juridisch moeten funderen. De keuzes liggen echter binnen de bredere vraag

wat de mogelijkheden zijn van de toepassing van normalisatienormen in wetgevingscomplexen. Het is reeds lang bekend dat het gebruik van normalisatienormen in wetgeving vanuit rechtsstatelijk perspectief problematisch is.² Niet alleen omdat de normalisatienormen vaak niet voldoende kenbaar zijn, maar ook omdat de normalisatienormen tot stand komen op een wijze die afwijkt van de eisen die aan wetgeving worden gesteld. Het gebruik van normalisatie in regelgeving, dat vaak voortkomt uit overwegingen van doelmatigheid en doeltreffendheid van publiek beleid, moet zo worden vormgegeven dat het ook uit rechtsstatelijk oogpunt acceptabel is. Maar zoals Huls aangeeft: 'Juristen dienen respect te betonen voor het zelfregulerend vermogen van wetenschap en techniek. (...) Het traditionele, uitsluitend op de staat en de overheid gerichte recht, schiet tekort als de maatschappij de technisch maatschappelijke ontwikkelingen wil sturen'.³ Men moet rekening houden met het feit dat zelfregulering een eigen dynamiek kent die verstoord kan worden indien zij (te veel) wordt ingekaderd door overheidsregulering. De wetgever zou samen met de wetenschap en de praktijk moeten streven naar een integrale oplossing. Elke mogelijke vorm van wettelijke verwijzing naar normalisatienormen die op enige wijze gevolgen heeft voor de rechtspositie van de burger moet hierin betrokken worden. Mogelijke oplossingen liggen in een onderscheid tussen 'vrije' normalisatie en normalisatie-activiteiten ten dienste van publiek beleid, de reeds ingezette ontwikkeling naar een normalisatiecode, een meer diepgaande toetsing van normalisatienormen door de betrokken ministeries voordat men tot verwijzing overgaat en een uitbreiding van de mogelijkheden tot inzage van normdocumenten.

Guido Evers
(KUB)

1. M.H. Elferink, *Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen* (diss. Leiden), 1998, p. 53.
2. J.M. Smits, *Normalisatie: Recht of techniek?*, (Intreerede Eindhoven), 1993; C. Stuurman, *Technische normen en het recht* (diss. VU), 1995, p. 161-190.
3. N.J.H. Huls, 'Zijn ISO-normen de maïzena van de technologische samenleving', in: P.B. Cliteur, G.J.J. Heerma van Voss, H.M.T. Holtmaat, A.H.J. Schmidt, *Sociale cohesie en het recht*, Leiden 1998, p. 246.

NASCHRIFT

Wat is de boodschap van Evers? In feite snijdt Evers in zijn reactie een *ander* onderwerp aan waarbij hij pleit voor duidelijkheid rondom het toepassen van normalisatienormen in wetgevingscomplexen vanuit rechtsstatelijk perspectief. Met dit pleidooi kan ik van harte instemmen. Dat mijn benadering een bredere aanpak zou verdienen ben ik echter niet met hem eens. In mijn onderzoek staan weliswaar de gevallen van normaanvullende verwijzing met een dwingend karakter centraal, maar ook in verwijzingsgevallen waarin betrokkenen de keuze hebben om normalisatienormen al dan niet na te leven of indien aan de naleving daarvan een wettelijk bewijsvermoeden wordt verbonden kunnen deze in bepaalde gevallen naar mijn mening evenzeer een algemeen verbindend karakter verkrijgen.¹ In gevallen waarin men de keuze heeft om via een andere weg dan via het opvolgen van een normalisatienorm eenzelfde resultaat te bereiken, ligt dit te bereiken resultaat nu juist veelal vast in die normalisatienorm. In die gevallen kan men dus niet om die normalisatienorm heen, ook al zou men dat willen. Bij de onderbouwing van zijn stelling dat een normalisatienorm door verwijzing *geen* algemeen verbindend voorschrift wordt, haalt Evers naar mijn mening echter een tweetal zaken door elkaar. Dit betreft enerzijds de vraag of normalisatienormen door verwijzing hiernaar in regelgeving de status van algemeen verbindende voorschriften (a.v.v.'s) verkrijgen en anderzijds de vraag of verwijzing naar – via zelfregulering opgestelde – private normen vanuit staatsrechtelijk oogpunt toelaatbaar is. Volgens Evers moet er onderscheid worden gemaakt tussen de normalisatienorm zelf en haar inhoud omdat dit de neerslag is van een bevoegdheidsverdeling. Een algemeen verbindend voorschrift wordt vastgesteld op basis van een wettelijke bevoegdheid en wanneer de wetgever in een wettelijke regeling naar – via zelfregulering opgestelde – private normen verwijst is de wetgever hiervoor verantwoordelijk. Dit onderscheid ziet op het verschil tussen de *totstandkoming* van een normalisatienorm en de *inhoud* en *strekking* van zo'n norm. Waar het gaat om de vraag of er sprake is van algemeen verbindende voorschriften, doet een dergelijk onderscheid mijns inziens niet terzake. Qua inhoud en

strekking komen 'verwezen' normalisatienormen en 'gewone' (door de wetgever opgestelde) algemeen verbindende voorschriften immers overeen. Zij zijn er beide op gericht om algemeen verbindend te werken. Nu normalisatienormen door het NNI (al dan niet in opdracht van de overheid) worden vastgesteld en 'gewone' a.v.v.'s van overheidswege, is er weliswaar verschil, maar dit is met het oog op de bekendmaking naar mijn mening niet doorslaggevend. De Bekendmakingswet stelt eisen aan het bekendmaken van a.v.v.'s om te waarborgen dat zij kenbaar en toegankelijk zijn. Evenals voor 'gewone' a.v.v.'s geldt, is dit evenzeer vereist voor normalisatienormen die door verwijzing naar de bedoeling van de verwijzer, in de context van die verwijzing, a.v.v. worden. Daarmee moeten zij voor de toepassing van de Bekendmakingswet als a.v.v. beschouwd worden met alle consequenties van dien.²

Voor de vraag of verwijzing naar normalisatienormen staatsrechtelijk gezien toelaatbaar is, is het onderscheid tussen de wijze van totstandkoming van normalisatienormen en de inhoud en strekking daarvan wél relevant.³ Maar op dit punt ben ik het met Evers eens dat de wetgever keuzes dient te maken binnen de vraag wat de mogelijkheden zijn van de toepassing van normalisatienormen in wetgevingscomplexen vanuit staatsrechtelijk oogpunt. Met het verdere onderzoek waarmee Evers kennelijk bezig is wens ik hem veel succes en naar de resultaten ervan zie ik uit.

Mirjam Elferink
(advocaat te Amsterdam)

1. Zie hierover Elferink 1998, p. 108.

2. Zie hierover mijn bijdrage in *NJB* 1999, nr. 28, p. 1317-1320 en Elferink 1998, p. 77 e.v. (par. 7 van hfdst. 3).

3. Zie hierover ook Elferink 1998, p. 83 e.v. (par. 8 en 9 hfdst. 3).

Rechtspraak

Aanbevolen citeerwijze: NJB 1999, p. ..., nr ...

Inhoud:

Europees Hof voor de Rechten van de Mens	1816
Hof van Justitie EG	1817
Raad van State	
(afd. bestuursrechtspraak)	1818
Hoge Raad (civiele kamer)	1819
Hoge Raad (strafkamer)	1820
Centrale Raad van Beroep	1822

■ Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. M. Kuijjer (E.M. Meijers Instituut, Universiteit Leiden) en dr. R.A. Lawson (Europa Instituut, Universiteit Leiden). Zie voor de verkrijgbaarheid van de uitspraken *NJB* 1999, p. 18.

Nr. 33

31 augustus 1999

Art. 6 EVRM. Redelijke termijn. Totale duur van het proces. Omstandigheden van detentie. Klacht niet-ontvankelijk.

Gibbs,
tegen
Nederland.

A. Feiten

Gibbs wordt in juni 1994 in voorlopige hechtenis genomen op verdenking van het plegen van twee gewapende overvallen. In december 1994 wordt hij veroordeeld door het Gerecht in Eerste Aanleg van de Nederlandse Antillen. Gibbs gaat enkele dagen later in beroep tegen de uitspraak bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba. De griffie van het Gemeenschappelijk Hof ontvangt het zaaksdossier in mei 1995 en bestudeert de zaak voor de eerste keer in september 1995. Vervolgens loopt de behandeling van het hoger beroep vertraging op vanwege het feit dat Gibbs een nieuwe raadsman in de arm neemt en vanwege moeilijkheden bij het horen van verscheidene, door de verdediging opgeroepen, getuigen. Op 20 december 1995 wordt Gibbs door het Gemeenschappelijk Hof veroordeeld, waarbij een gevangenisstraf van 15 jaar wordt opgelegd. Enkele dagen later dient Gibbs

een cassatieberoep in bij de Hoge Raad, waarin onder meer wordt geklaagd over de duur van het strafproces. In juli 1996 ontvangt de griffie van de Hoge Raad het zaaksdossier. In december 1996 bestudeert de Hoge Raad het zaaksdossier voor de eerste keer. In een uitspraak van 25 maart 1997 verwerpt de Hoge Raad het cassatieberoep, onder verwijzing naar art. 101a RO.

B. Procedure in Straatsburg

In juli 1997 dient Gibbs een klacht in bij de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens. Hij meent dat de strafrechtelijke procedure niet binnen een redelijke termijn is afgewikkeld en stelt zich op het standpunt dat de relevante criteria strikt moeten worden uitgelegd gezien het feit dat hij gedurende het proces gedetineerd was in Koraalspecht, een gevangenis op Curaçao waarvan is vastgesteld door het CPT (CPT/Inf (96)1, rapport van 18 januari 1996) dat de leefomstandigheden onacceptabel zijn. De klacht wordt op 8 okt. 1997 geregistreerd (Appl. No. 38089/97). Op 1 november 1998 treedt het Elfde Protocol in werking, als gevolg waarvan het dossier wordt overgenomen door het nieuwe Hof. Het Hof spreekt zich op 31 augustus 1999 uit over de ontvankelijkheid van de klacht.

C. Uitspraak van het EHRM

(Kamer (eerste sectie): Palm, Casadevall, Jönrundsson, Türlen, Birsan, Thomassen, Maruste) Bij de beoordeling van de vraag of de duur van een proces redelijk is, moet rekening worden gehouden met de specifieke omstandigheden van het geval, in het bijzonder: het al dan niet complexe karakter van de rechtszaak, het gedrag van de klager en het gedrag van de (gerechtelijke) autoriteiten (zie, inter alia, EHRM, 27 november 1991, *Kemmache – Frankrijk* (Series A-218), par. 60). Bijzondere voortvarendheid moet in acht worden genomen bij personen die gedurende het proces gedetineerd zijn (zie EHRM, 27 augustus 1992, *Tomasi – Frankrijk* (Series A-241-A), par. 84).

Voorzover Gibbs zich op het standpunt stelt dat bijzondere voortvarendheid geboden was gezien zijn detentie in Koraalspecht, stelt het Hof echter vast dat dit argument niet naar voren is gebracht in de nationale procedure. M.b.t. dit gedeelte van de klacht zijn derhalve de nationale rechtsmiddelen niet uitgeput, zoals vereist in art. 35 lid 1 EVRM (zie, inter alia, EHRM, 16 september 1996, *Akdivar – Turkije* (Reports 1996-IV, p. 1210), par. 65-66).

In casu begon de relevante termijn op 13 juni 1994, toen Gibbs in voorlopige hechtenis werd genomen. Het proces eindigde op 25 maart 1997, toen de Hoge Raad het door Gibbs ingestelde cassatieberoep verwierp. De totale duur van het proces is derhalve ongeveer 2 jaar en 10 maanden. Hierbij moet bedacht worden dat de rechtszaak door drie rechterlijke instanties is beoordeeld. Het Hof stelt vast dat de totale duur van het proces niet als onredelijk kan worden gekwalificeerd. Voorzover Gibbs klaagt over de vertraging tussen 8 december 1994 (uitspraak van Gerecht in Eerste Aanleg) en 12 september 1995 (bestudering van het zaaksdossier door het Gemeenschappelijk Hof) merkt het Hof op dat Gibbs deze klacht niet heeft voorgelegd aan het Gemeenschappelijk Hof doch slechts aan de Hoge Raad. De reikwijdte van het toezicht door de Hoge Raad was echter beperkt tot de procedure voor het Gemeenschappelijk Hof. De klager heeft derhalve m.b.t. deze specifieke klacht niet de nationale rechtsmiddelen uitgeput.